

הפחד

ולא תאמין בחיך

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נה עמוד ב

5 אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה? אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא, אשקא דריספק חרוב ביתר.

רש"י מסכת גיטין דף נה עמוד ב

10 מפחד - דואג לראות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת.

תוספות מסכת גיטין דף נה עמוד ב

15 אשרי אדם מפחד תמיד - בפי הרואה (ברכות ס). אמרינן חזייה לההוא גברא דהוה מפחד א"ל חטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדואג שלא ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מיייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמצא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם.

ספר נצח ישראל פרק ה

ובתוספות קשיא (גיטין נה ב ד"ה אשרי), ...

25 ותרצו התוספות כמו שמבואר בתוספות. ותימא, דאכתי קשה, דהוה ליה לאוקמא התם (ברכות ס א) קרא בהאי גוונא שלא יבטח ברוב טובתו ושלמותו לבייש אדם. ולפיכך נראה דמעיקרא לא קשיא כלל, דהא בודאי באותה שעה חוטאים היו, דאי לא חטאו - לא חרב הבית, ובשביל החטא יש לו לפחד שמא יבוא עונש עליו, וכדכתיב קרא. וכך פירושו, מאי דכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד", והתם בודאי קרא איירי בדברי תורה, ואייתי כאן ראיה כי כשם שיש לו לפחד מדברי תורה שלא ישכח אותם, כך יש לו לפחד מחטא הדור כאשר יראה שהם חוטאים, אז ידאג שלא יבוא פורעניות, ואין לעשות מעשה שאפשר שיבוא ממנו צרה.

35 ואין להקשות מה ענין שיש לו לדאוג מן החטא אל דבר זה שלא ישכח דברי תורה, דמיייתי ראיה מיניה. דשפיר מיייתי ראיה, כי טעם אחד לשניהם. כי מה שאמר לההוא גברא 'חטאה את', טעמא

דמלתא שכל המפחד סימן שהוא בעל חטא ובעל חסרון, ואינו שלם מפני החטא, ולכך הוא מפחד. כי הדבר שהוא שלם, מפני שלמותו אינו מוכן להפסד, לכך אין מפחד רק מי שאינו שלם, והוא מוכן להפסד, הוא מפחד. ולפיכך כאשר ראה לאותו אדם שהיה מפחד, אמר לו 'חטאה אתה', כי החוטא אינו שלם, והוא בעל חסרון, ומוכן להפסד, ולכך מפחד. אבל השלם אינו מוכן להפסד, ולפיכך אינו מפחד. ופריך התם מקרא ד"אשרי אדם מפחד תמיד", ומוקי ליה בדברי תורה. כי התורה שבאדם אי אפשר לקנות אותה בשלימות, לפי שדברי תורה עומדים ומוכנים להשתכח בעבור שאין האדם, שהוא בעל גוף, קונה החכמה שהיא שכלית, שהיא הפך הגוף, עד שיהיה לו קנין גמור, ודבר זה ידוע. וכמו שאמרו במסכת חגיגה (טו א) שדברי תורה קשים לקנות, וקלים להשתכח. לכך מוקמינן להא דכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד" בדברי תורה, שאין לאדם בתורה קנין בשלימות, ודבר זה ראוי לו לפחד. ולא מוקמינן קרא בחוטא, שיש לו לפחד, דהא "אשרי" כתיב, דמשמע דלא איירי בחוטא כלל. ומכל מקום מיייתי ראיה מהך קרא דיש לו לפחד כאשר הוא אינו שלם ויש כאן חטא, שאז יש לו לפחד על הפסד, שהרי קרא בתורה איירי, וזה מפני שאין התורה קנין בשלימות לאדם, ובזה ראוי לו לפחד. ולפיכך באותו זמן שלא היו שלימים, והיו חוטאים, היה להם לצדיקים אשר בדור לפחוד מחטא הדור. כלל הדבר, דמיייתי ראיה שיש לפחוד מחטא הדור מדכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד", דמייירי בדברי תורה שראוי לו לפחד, והכי נמי בשביל חטא הדור יש לו לפחד.

דברים פרק כח

60 (סו) ובג'ים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנום לךפ-רגלך ונתן יקולך לג' שם לב רגז וקלון עינים ודבאון גפוש: (10) והיו עיניך תלצים לך מגגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בתיב: (20) בבקר תאמר מיי-יתן ערב ובערב תאמר מיי-יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך אשר תראה:

חידושי חתם סופר למסכת גיטין שם:

65 אמר רב יוחנן מאי דכתיב אשרי אדם מפחד תמיד. ר"ת אמ"ת בדברי תורה שנקרא אמת אשריו שמפחד תמיד שלא ישכח כמ"ש תוס'. ודמיייתי תוס' פחדו בציון, נראה דוקא בציון דכתיב לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וליכא שם מזיקים ושדים המבעיתים

את האדם ע"כ פחדו רק חטאים, אבל בח"ל אמרי' פ"ק דמגילה האי מאן דמיבעת מזליה חזי:

איגרות הראי"ה איגרת שע"ח לרב חרל"פ זצ"ל:

75 "ואם יבוא אדם לחדש דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן הזה, ואל דברת קץ המגולה ואור הישועה הזרוחה לא יביט, לא יוכל לכוון שום דבר לאמיתתה של תורת אמת. כי כל זמן מאיר בתכונתו, ועצת ד' אשר יעץ להחל אור גאולה מעלפת במטמוני מסתרים, כמו שאנו רואים בעינינו, ומקפת בהמון נגעים של עניי הדעת סובלי חלאים רוחניים, - ודאי לא יועילו כל חשבונות העולים בלב אדם שמחשבותיו הבל, נגד עצת ד' העליונה אשר דבר טוב על ישראל, לכוון אור גאולה ודרך חיים לשאר עמו, העתידים להיות כלם שבי פשע".

שמונה קבצים / קובץ א / רלא.

85 רלא. רעה חולה היא, כשרגש המוסרי מתעדן יותר מדאי, עד שלא די שהוא משמש בתור כח עוצר בבא תור המעשה, שלא תשולח יד לעשות רע, אלא הוא מאיים תמיד ביראת עונות הסובבים את האדם, במעשה ובמחשבה. הפחד הנפרז מכל חטא, מאבד טובו של האדם, ועושה אותו למין בריה שפלה שאינה עושה דבר, כ"א שוכבת ורועדת. האדם צריך להאמין בחייו, להאמין בכחו החמרי ובכחו המוסרי יחד. האמונה היא כוללת הכל, כמו האהבה. האמונה בחיים היא ברכת ד', כמו שאי האמונה היא הקללה היותר אינמה - ולא תאמין בחיך. כשאדם מאמין בחייו הרוחניים, הוא מוצא קורת רוח בעמל נפשו, והוא הולך ומתעלה.

עולת ראיה / חלק ב / פרקי אבות

100 אל תפרוש מן הצבור ואל תאמין בעצמך עד יום מותך. בפרטים היחידים חלה ההשתנות, ואינם עומדים במצב אחד תמיד, אבל כלל הצבור, שהוא קים כולו להיות נאמן לשם השי"ת, אין ההשתנות חלה בו. "אני ד' לא שניתי ואתם בית יעקב לא כליתם." "ואני זאת בריתי אותם, אמר ד', רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך לא ימושו מפך ומפי זרעך ומפי זרעך, אמר ד' מעתה ועד עולם.